

Strategia surowcowa dla bezpieczeństwa i rozwoju Polski

PROF. KRZYSZTOF GALOS

Podsekretarz Stanu, Ministerstwo Klimatu i Środowiska, Główny Geolog Kraju

W rzeczywistości rosnącej rywalizacji o zasoby i kruchych łańcuchów dostaw, bezpieczeństwo surowcowe staje się warunkiem suwerenności gospodarczej i technologicznej Polski. Nowe ramy unijne (CRMA) oraz krajowe rozwiązania – od ustawy UZGKDS po KPPSK i nową Politykę Surowcową Państwa – wyznaczają kierunek: dywersyfikacja importu, rozwój własnej bazy surowcowej, przetwórstwo i recykling oraz silne zaplecze instytucjonalne. Stawką jest odporność państwa i trwała konkurencyjność gospodarki w perspektywie transformacji energetycznej, cyfrowej i obronnej.

Bezpieczeństwo surowcowe to stan, w którym państwo ma zapewnione stabilne i zrównoważone dostawy surowców mineralnych niezbędnych do funkcjonowania gospodarki. Stanowi ono jeden z kluczowych elementów bezpieczeństwa gospodarczego, w tym bezpieczeństwa energetycznego, a w niektórych obszarach pozostaje także ściśle powiązane z bezpieczeństwem militarnym, żywnościowym czy środowiskowym.

Współcześnie bezpieczeństwo surowcowe stało się jednym z najważniejszych wyzwań dla stabilnego rozwoju gospodarczego państw – szczególnie tych wysoko rozwiniętych – oraz warunkiem prowadzenia tego rozwoju w sposób zrównoważony i długofalowy. Osiąga się je poprzez zaspokojenie potrzeb surowcowych stabilnymi dostawami ze źródeł krajowych (wydobycie kopalin, pozyskiwanie

surowców ze źródeł wtórnych i odpadowych) oraz poprzez uzupełniający import. Ten ostatni – w przypadku wszystkich krajów europejskich, w tym Polski – musi obecnie zaspokajać niestety większość potrzeb surowcowych.

W ostatnich latach problem zapewnienia bezpieczeństwa surowcowego nabiera szczególnego znaczenia ze względu na realne lub potencjalne niedobory oraz ryzyko zakłóceń w dostawach surowców na rynkach międzynarodowych. Dodatkowym wyzwaniem są trudności w utrzymaniu i rozwoju krajowej podaży surowców mineralnych wynikające z ograniczonych zasobów oraz niekorzystnych uwarunkowań środowiskowych, przestrzennych i społecznych. Zapewnienie w jak najwyższym stopniu bezpieczeństwa surowcowego Polski wymaga zatem odpowiedniej strategii surowcowej, wspierającej zarówno

zrównoważone dostawy surowców ze źródeł krajowych, jak i stabilny import surowców deficytowych dla polskiej gospodarki.

Bezpieczeństwo surowcowe to fundament nowoczesnego państwa – warunek niezależności gospodarczej, energetycznej i technologicznej. W świecie narastających napięć geopolitycznych kontrola nad surowcami staje się miarą realnej suwerenności.

Po dekadach niedoceniań znaczenia bezpieczeństwa surowcowego w kontekście sprawności i ciągłości funkcjonowania państwa, w ostatnich latach temat ten coraz częściej staje się przedmiotem dyskursu ekonomicznego, a czasem nawet politycznego. Niewątpliwie ma to związek z napiętą sytuacją geopolityczną, która generuje problemy z dostępem do niektórych surowców, ale również z rosnącą świadomością znaczenia bezpieczeństwa surowcowego w ramach Unii Europejskiej. Proces ten zapoczątkował pierwszy komunikat Komisji Europejskiej w tej sprawie z listopada 2008 roku.

Bezpieczny i niezależny dostęp do surowców – w wymaganej ilości, jakości, terminach i po godziwej cenie – jest jednym z warunków utrzymania konkurencyjności gospodarek państw członkowskich Unii Europejskiej. W ostatnich latach obserwujemy intensyfikację działań Wspólnoty w tym obszarze, czego zwieńczeniem było uchwalenie 11 kwietnia 2024 roku Rozporządzenia UE nr 2024/1252 w sprawie ustanowienia ram dla zapewnienia bezpiecznych i zrównoważonych dostaw

surowców krytycznych (*Critical Raw Materials Act* – CRMA), które weszło w życie 23 maja 2024 roku.

Rozporządzenie *Critical Raw Materials Act*

Rozporządzenie CRMA (*Critical Raw Materials Act*) wyróżnia 34 surowce krytyczne dla Unii Europejskiej (w tym 24 metale), spośród których 17 uznano za surowce strategiczne (w tym 15 metali). Są one szczególnie istotne dla transformacji energetycznej, cyfryzacji oraz rozwoju nowoczesnych branż przemysłu – zwłaszcza przemysłu obronnego.

Rozporządzenie określa cztery cele wskaźnikowe do 2030 roku w odniesieniu do tych surowców:

1. zdolności wydobywcze mają zapewniać co najmniej 10% rocznego zużycia UE,
2. zdolności przetwórcze – co najmniej 40% rocznego zużycia UE,
3. zdolności w zakresie recyklingu – co najmniej 25% rocznego zużycia UE,
4. dostawy z żadnego kraju trzeciego nie mogą przekraczać 65% rocznego zużycia UE.

Wśród głównych obszarów działań, koordynowanych przez Europejską Radę ds. Surowców Krytycznych, Rozporządzenie CRMA wyróżnia:

1. wyłanianie i wspieranie realizacji projektów strategicznych służących rozwojowi podaży surowców strategicznych,
2. przygotowanie i wdrażanie krajowych programów poszukiwań źródeł surowców krytycznych,
3. monitorowanie i ograniczanie ryzyk na rynkach surowców krytycznych – w tym potencjalne gromadzenie zapasów strategicznych oraz tworzenie systemów wspólnych zakupów,

4. wspieranie gospodarki cyrkularnej, w tym rozwój technologii odzysku surowców krytycznych z odpadów wydobywczych,
5. rozwój międzynarodowej współpracy surowcowej z państwami spoza Unii Europejskiej poprzez partnerstwa strategiczne.

Rozporządzenie Critical Raw Materials Act to krok ku surowcowej suwerenności Europy – plan budowy własnych zdolności wydobywczych, przetwórczych i recyklingowych, który ma uniezależnić Unię od zewnętrznych dostawców i wzmocnić jej pozycję w globalnej rywalizacji technologicznej.

Do końca września br. proces implementacji Rozporządzenia CRMA objął m.in.:

- wyłonienie pierwszej listy 47 projektów strategicznych, w tym dwóch w Polsce – Zakładu Rafinacji Pierwiastków Ziemi Rzadkich w Puławach oraz Zakładu Recyklingu Baterii „Polvolt” w Zawierciu,
- ogłoszenie drugiego konkursu na projekty strategiczne,
- przygotowanie przez państwa członkowskie UE projektów krajowych programów poszukiwań źródeł surowców krytycznych,
- rozpoczęcie prac koncepcyjnych nad powołaniem unijnego centrum surowców krytycznych.

Ustawa o zapewnieniu gospodarczej krajowej dostępu do surowców, w tym surowców krytycznych

Na gruncie polskim Rozporządzenie CRMA musi być implementowane poprzez przyjęcie

dedykowanej ustawy. Projekt ustawy o zapewnieniu gospodarce krajowej dostępu do surowców, w tym surowców krytycznych (UZGKDS, nr UC83) trafił do uzgodnień, opiniowania i konsultacji na początku września 2025 r., z założeniem wejścia w życie na przełomie 2025 i 2026 roku.

Projekt ustawy zakłada m.in.:

1. określenie organów i instytucji odpowiedzialnych za implementację CRMA, z wiodącą rolą ministra właściwego do spraw środowiska (Głównego Geologa Kraju);
 2. utworzenie punktu kontaktowego dla projektów strategicznych oraz uproszczenie procedur związanych z ich realizacją;
 3. przygotowanie i realizację Krajowego Programu Poszukiwań Surowców Krytycznych (KPPSK);
 4. monitorowanie rynku surowcowego i ograniczanie ryzyka dostaw, w tym utworzenie Centrum Analiz Surowcowych (CAS) przy Państwowym Instytucie Geologicznym – PIB;
 5. wdrażanie krajowych środków dotyczących gospodarki o obiegu zamkniętym, w tym utworzenie i prowadzenie bazy danych dotyczącej zamkniętych łańcuchów odpadów wydobywczych;
 6. określenie zasad odpowiedzialności za naruszenie przepisów CRMA, w tym sankcji.
- Uwzględniając znaczenie właściwego kształtowania polityki surowcowej na poziomie krajowym, projekt ustawy przewiduje także:
- określenie zasad formułowania Polityki Surowcowej Państwa (PSP) oraz cykliczności jej aktualizacji,
 - prowadzenie wykazu surowców kluczowych dla polskiej gospodarki,

- równoległe przyjęcie w PSP list surowców krytycznych i strategicznych dla Unii Europejskiej.

Ustawa o dostępie do surowców ma stać się fundamentem nowoczesnej polityki gospodarczej Polski – stworzyć ramy prawne i instytucjonalne, które połączą bezpieczeństwo surowcowe z rozwojem przemysłu, innowacji i gospodarki o obiegu zamkniętym.

Istniejąca baza zasobowa

Podstawowym źródłem wiedzy o bazie zasobowej złóż kopalin służących do produkcji surowców mineralnych w Polsce jest przygotowywany corocznie od ponad 70 lat „Bilans Zasobów Złóż Kopalin w Polsce”. Od blisko 40 lat opracowuje go Państwowy Instytut Geologiczny – PIB (PIG-PIB), pełniący rolę państwowej służby geologicznej.

Spośród 34 surowców uznanych w rozporządzeniu CRMA za surowce krytyczne, tylko w przypadku kilkunastu udokumentowano w Polsce złoża kopalin do ich produkcji lub istnieją perspektywy ich udokumentowania. Obecnie jedynie cztery surowce krytyczne posiadają złoża, które są zarówno udokumentowane, jak i eksploatowane¹. Złoża będące źródłem niektórych innych surowców krytycznych

są udokumentowane i były eksploatowane w przeszłości². Udokumentowane są również inne złoża, których potencjalne zagospodarowanie mogłoby umożliwić pozyskiwanie surowców krytycznych³. Dodatkowo pewne ilości niklu, kobaltu, wanadu, platynowców i pierwiastków ziem rzadkich występują w złożach rud Cu–Ag (choć tylko platynowce i nikiel są odzyskiwane w niewielkich ilościach), natomiast gal i german występują w złożach rud Zn–Pb, które obecnie nie są eksploatowane, a wspomniane pierwiastki nie były dotąd odzyskiwane.

Potencjalnym źródłem surowców krytycznych mogą być również stare hałdy i zwałowiska odpadów górniczych oraz przerobczych. Państwowa służba geologiczna (PIG-PIB), zgodnie z art. 27 CRMA, przeprowadziła wstępną inwentaryzację takich obiektów, a w najbliższych latach planuje szczegółowe badania wybranych z nich pod kątem obecności surowców krytycznych i możliwości ich odzysku.

Polska dysponuje znaczącym, choć częściowo uśpionym potencjałem surowcowym. Rozwój wykorzystania krajowej bazy zasobowej – także złóż nieeksploatowanych i odpadów górniczych – może przyczynić się do zwiększenia naszej niezależności surowcowej i przemysłowej odporności.

1 Są to: 1) rudy miedzi – zasoby bilansowe: 56,9 mln t Cu w 17 złożach; wydobyte: 430–480 tys. t Cu rocznie, 2) węgiel koksowy – zasoby bilansowe: 17 974 mln t w 99 złożach; wydobyte: 11,9–12,6 mln t rocznie, 3) hel – zasoby bilansowe: 24 mln m³ w 17 złożach; wydobyte: ok. 3 mln m³ rocznie oraz 4) surowce skaleniowe – zasoby bilansowe: 139 mln t w 11 złożach; wydobyte: 330–600 tys. t rocznie.

2 Są to: 1) rudy niklu – zasoby: 125 tys. t Ni w 5 złożach; eksploatacja zakończona w 1983 r., 2) rudy arsenu – zasoby: 20 tys. t As w 1 złożu; eksploatacja zakończona w 1960 r., 3) baryt – zasoby: 5,67 mln t w 5 złożach; eksploatacja zakończona w 1998 r. oraz 4) fosforyty – zasoby: 8 tys. t w 1 złożu; eksploatacja zakończona w 1971 r.

3 Są to: 1) rudy wolframu i molibdenu (oraz miedzi) – zasoby: 450 tys. t W i 593 tys. t Mo w 1 złożu, 2) rudy tytanu i wanadu (oraz żelaza) – zasoby: 97 700 tys. t Ti i 4 100 tys. t V w 2 złożach oraz 3) fluoryt – zasoby: 540 tys. t w 2 złożach.

Krajowy Program Poszukiwań Surowców Krytycznych

Zgodnie z art. 19 Rozporządzenia CRMA, każde państwo członkowskie UE ma obowiązek opracowania Krajowego Programu Poszukiwań ukierunkowanych na źródła Surowców Krytycznych (KPPSK). Programy te powinny być poddawane przeglądowi co najmniej raz na pięć lat i aktualizowane w razie potrzeby.

Od połowy 2024 r. PIG-PIB, we współpracy z krajowymi jednostkami badawczymi, prowadził prace nad opracowaniem projektu KPPSK. Ostateczna wersja programu została przekazana 23 maja 2025 r. do Komisji Europejskiej (DG Grow), odpowiedzialnej za implementację CRMA. Równolegle zainicjowano prace rządowe nad ustanowieniem wieloletniego programu rządowego pod nazwą „Krajowy Program Poszukiwań Surowców Krytycznych”, obejmującego lata 2026–2033. Wykonawcą Programu ma być minister właściwy do spraw środowiska, działający przy wsparciu Głównego Geologa Kraju.

Łączne wydatki na realizację KPPSK planowane są na 185,7 mln zł, finansowane ze środków publicznych. Celem programu – oprócz wypełnienia zobowiązań wynikających z art. 19 CRMA – jest długofalowe zwiększenie bezpieczeństwa surowcowego Polski i Unii Europejskiej poprzez identyfikację nowych złóż kopalin do produkcji surowców krytycznych. Pozwoli to ograniczyć zależność surowcową od państw trzecich, zwiększyć samowystarczalność i zmniejszyć ryzyko przerwania łańcuchów dostaw. W efekcie program ma wspierać rozwój strategicznych sektorów gospodarki Polski i UE oraz poprawić zabezpieczenie dostaw surowców niezbędnych dla transformacji energetycznej, cyfrowej i przemysłu obronnego.

W świetle analizy dostępnych danych geologicznych KPPSK wyróżnia trzy kategorie priorytetów poszukiwań złóż kopalin:

- Grupa I – wysoki priorytet: poszukiwania złóż rud miedzi, platynowców, grafitu, barytu, fluorytu, helu i surowców skaleniowych;
- Grupa II – średni priorytet: poszukiwania rud wolframu, tytanu i wanadu, arsenu, bizmutu, krzemu metalicznego, fosforytów, strontu oraz nowych źródeł węgla koksowego;
- Grupa III – niski priorytet: poszukiwania złóż metali ziem rzadkich, galu, germanu, litu, hafnu, boru, antymonu i skandu – ze względu na ograniczone perspektywy ich udokumentowania.

Nowa Polityka Surowcowa Państwa

Znaczenie bezpieczeństwa surowcowego zostało wyraźnie dostrzeżone dopiero w ostatniej dekadzie⁴. Od 2016 r. rozpoczęto prace nad opracowaniem Polityki Surowcowej Państwa, powołano Pełnomocnika Rządu ds. PSP oraz Międzyresortowy Zespół. Efektem tych działań był dokument pt. „Polityka Surowcowa Państwa 2050”, przyjęty przez Radę Ministrów w marcu 2022 r.

4 Znaczenie zabezpieczenia dostaw surowców mineralnych jako kluczowego elementu warunkującego rozwój gospodarczy Polski po raz pierwszy zostało dostrzeżone w latach 1937–1939. Wybuch II wojny światowej uniemożliwił jednak wypracowanie i wdrożenie właściwych rozwiązań. W okresie Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej kwestie dostaw surowców dla gospodarki były silnie akcentowane — m.in. poprzez powołanie Centralnego Urzędu Geologii i rekordowo wysokie nakłady na rozpoznanie bazy zasobowej kraju. Po przemianach ustrojowych lat 1989–1990 zapewnienie bezpieczeństwa surowcowego nie było już postrzegane jako jedno z kluczowych zadań państwa, choć w tym okresie przyjęto kilka istotnych aktów prawnych i dokumentów kierunkowych, m.in.: ustawę Prawo geologiczne i górnicze z dnia 4 lutego 1994 r., oraz „Założenia polityki państwa w dziedzinie surowców mineralnych”, przyjęte przez Radę Ministrów w 1996 r.

Krajowy Program Poszukiwań Surowców Krytycznych to inwestycja w przyszłość strategicznej niezależności Polski – plan poszukiwania i potencjalnego odkrywania zasobów, które mogą stać się istotnym elementem naszej energetycznej, technologicznej i obronnej suwerenności.

Celem dokumentu było stworzenie sprawnego i efektywnego systemu zarządzania surowcami mineralnymi oraz ich źródłami w całym łańcuchu wartości, przy jednoczesnym wdrożeniu niezbędnych zmian prawnych i instytucjonalnych. W praktyce jednak – mimo trafnej diagnozy stanu – dokument ograniczył się przede wszystkim do wyznaczenia zadań dla Państwowej Służby Geologicznej (PIG-PIB) finansowanych ze środków własnych oraz do stosunkowo niewielkich zmian legislacyjnych.

Ograniczony i mało ambitny charakter obowiązującej dziś „Polityki Surowcowej Państwa 2050”, rosnące zagrożenia geopolityczne wpływające na dostęp do surowców oraz przyjęcie na poziomie unijnym Rozporządzenia CRMA i konieczność jego implementacji – to główne przesłanki wskazujące na potrzebę opracowania nowej Polityki Surowcowej Państwa (PSP).

Nowa PSP ma na celu zapewnienie bezpieczeństwa surowcowego Polski poprzez zestaw spójnych i komplementarnych działań służących zabezpieczeniu dostępu do surowców – zarówno krajowych, jak i importowanych – w sposób sprzyjający bezpieczeństwu gospodarczemu i energetycznemu oraz zgodny z zasadą zrównoważonego rozwoju. Dokument

powinien uwzględniać posiadane przez Polskę zasoby oraz możliwości zapewnienia stabilnych i zdywersyfikowanych dostaw surowców z zagranicy.

Podstawę prawną do opracowania i przyjęcia nowej PSP stanowić będą przepisy ustawy o zapewnieniu gospodarce krajowej dostępu do surowców, w tym surowców krytycznych (UZGKDS). Projekt nowej PSP zostanie przedłożony po uchwaleniu tej ustawy.

Nowa Polityka Surowcowa Państwa ma być nie tylko dokumentem planistycznym, lecz strategią wzmacniającą suwerenność gospodarczą Polski – łączącą krajowy potencjał zasobowy z europejskimi celami bezpieczeństwa i zrównoważonego rozwoju.

Dokument ma być opracowany pod kierunkiem Głównego Geologa Kraju przez Departament Geologii Ministerstwa Klimatu i Środowiska oraz grupę roboczą ds. PSP działającą w ramach Rady Gospodarowania Zasobami Ziemi. Następnie zostanie on uzgodniony w ramach prac Międzyresortowego Zespołu ds. Polityki Surowcowej Państwa. Nowa PSP będzie musiała pozostawać spójna z innymi politykami rządowymi – w szczególności z polityką energetyczną, ekologiczną i rozwoju.

Zakres nowej Polityki Surowcowej Państwa

Przedmiotem nowej Polityki Surowcowej Państwa (PSP) mają być zarówno surowce krytyczne i strategiczne dla Unii Europejskiej, jak i surowce uznane za kluczowe dla polskiej gospodarki.

Wstępnie przygotowana lista surowców kluczowych dla gospodarki Polski (której utworzenie przewiduje projekt ustawy UZGKDS) obejmować będzie najprawdopodobniej 43 surowce⁵. Lista ta będzie systematycznie aktualizowana, nie rzadziej niż co pięć lat.

Nowa Polityka Surowcowa Państwa ma odzwierciedlać polską specyfikę gospodarczą – łącząc unijne priorytety z krajowymi potrzebami i tworząc własny katalog surowców kluczowych dla bezpieczeństwa i rozwoju Polski.

W grupie surowców kluczowych dla polskiej gospodarki znajdzie się prawdopodobnie 12 spośród 17 surowców strategicznych UE oraz 5 spośród 17 surowców krytycznych UE (innych niż strategiczne). Z kolei 26 surowców kluczowych dla Polski nie jest uznanych za strategiczne lub krytyczne dla Unii Europejskiej. Wynika to z potrzeby zabezpieczenia dostaw surowców niezbędnych dla funkcjonowania innych kluczowych sektorów gospodarki krajowej, które nie są priorytetem rozporządzenia CRMA.

Ocena krajowego zapotrzebowania i kierunki działań

Punktem wyjścia dla określenia priorytetowych działań w zakresie bezpieczeństwa surowcowego musi być rzetelna ocena

⁵ Wśród surowców kluczowych dla polskiej gospodarki znajdzie się najprawdopodobniej: 21 surowców metalicznych – od żelaza, stali, miedzi, aluminium i cynku po szereg metali rzadkich, 4 podstawowe paliwa kopalne – ropa naftowa, gaz ziemny, węgiel kamienny i brunatny, 4 podstawowe surowce chemiczne – surowce fosforu, siarka, sole potasowe i sól kamienną, oraz kilkanaście surowców budowlanych i ceramicznych, w tym kruszywa mineralne, wapienie i dolomity przemysłowe.

krajowego zapotrzebowania na poszczególne surowce mineralne – zarówno obecnego, jak i prognozowanego w perspektywie krótko- i średnioterminowej. Ocena ta powinna uwzględniać dynamikę zmian technologicznych oraz rozwój nowych obszarów zastosowań surowców.

W kontekście krajowego zapotrzebowania konieczne jest wskazanie aktualnych i potencjalnych krajowych źródeł surowców, z priorytetem wykorzystania w pierwszej kolejności źródeł wtórnych i odpadowych, przy równoczesnym – zrównoważonym i technicznie nowoczesnym – użytkowaniu ich źródeł pierwotnych, tj. złóż kopalni.

Bezpieczeństwo surowcowe zaczyna się od wiedzy – rzetelnej oceny potrzeb, źródeł i ryzyk. Tylko świadoma polityka dywersyfikacji importu surowców i zrównoważonego wykorzystania własnych zasobów pozwoli Polsce uniezależnić rozwój od niepewności globalnych rynków.

Polska gospodarka jest w znacznym stopniu uzależniona od importu surowców. Według rocznika „Gospodarka surowcami mineralnymi w Polsce” opracowywanego przez IGSMiE PAN, spośród około 100 głównych surowców mineralnych użytkowanych w Polsce, ponad 70 pochodzi w całości z importu. Systematycznie pogłębia się także ujemne saldo obrotów międzynarodowych tymi surowcami – obecnie przekraczające 80 mld zł rocznie.

Z tego względu kluczowe znaczenie ma dywersyfikacja kierunków importu i rozwój

dostaw z tzw. krajów bezpiecznych, co pozwoli zminimalizować ryzyko zakłóceń w dostawach – w szczególności w odniesieniu do surowców krytycznych.

Spójność z CRMA i kierunki wdrożenia

Jak wskazano wcześniej, projekt nowej PSP musi pozostawać w ścisłej korelacji z zapisami Rozporządzenia CRMA i powiązanej z nim ustawy UZGKDS. Jednym z kluczowych działań w tym obszarze jest przyjęcie i wdrożenie Krajowego Programu Poszukiwań Surowców Krytycznych (KPPSK).

Nowa Polityka Surowcowa Państwa ma być praktycznym narzędziem wdrażania europejskich ram CRMA – łącząc reformę prawa, rozwój nauki i współpracę międzynarodową w jeden spójny system budowania bezpieczeństwa surowcowego Polski.

Do innych priorytetowych elementów niezbędnych dla przygotowania projektu PSP należą m.in.:

1. nowelizacja ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. Prawo geologiczne i górnicze,
 2. aktualizacja zakresu zadań Państwowego Instytutu Geologicznego – PIB (PIG-PIB) jako państwowej służby geologicznej oraz zasad nadzoru nad nią,
 3. opracowanie planu współpracy międzynarodowej w dziedzinie geologiczno-surowcowej,
 4. określenie zasad współpracy i odpowiedzialności resortów przy realizacji działań ujętych w PSP,
 5. działania edukacyjne i informacyjne – rozwój systemów wymiany wiedzy o surowcach
- (np. platforma analogiczna do *European Raw Materials Alliance* na poziomie unijnym),
6. wsparcie prac badawczo-rozwojowych w zakresie technologii pozyskiwania surowców krytycznych dla UE i kluczowych dla Polski,
 7. opracowanie mechanizmów finansowania i systemów wsparcia realizacji działań określonych w PSP.

Nowelizacja Prawa geologicznego i górniczego oraz instytucjonalne podstawy wdrażania PSP

Projekt obszernej nowelizacji obowiązującej ustawy – Prawo geologiczne i górnicze z 2011 r. ma zostać przedłożony do uzgodnień, opiniowania i konsultacji w IV kwartale 2025 r. Zakłada się, że w zakresie związanym z docelową poprawą dostępu do krajowych źródeł surowców (zarówno złóż kopalin, jak i nagromadzeń odpadów górniczych i przerobczych) nowelizacja będzie przewidywać m.in.:

1. doprecyzowanie listy kopalin objętych własnością górniczą Skarbu Państwa, zasad czerpania przez Skarb Państwa pożytków z tego tytułu oraz zasad pierwszeństwa w zakresie ustanawiania użytkowania górniczego;
2. wprowadzenie trybu przetargowego w postępowaniach dotyczących koncesji poszukiwawczych dla kopalin stanowiących własność górniczą Skarbu Państwa (innych niż węglowodory);
3. korektę warunków przedłużania koncesji poszukiwawczych i wydobywczych;
4. uproszczenie postępowań koncesyjnych w odniesieniu do węglowodorów;
5. doprecyzowanie zasad wyznaczania złóż strategicznych oraz zasad ich ochrony, w tym ustalenie listy złóż strategicznych;

Nowelizacja Prawa geologicznego i górniczego ma stworzyć nowoczesne ramy zarządzania zasobami – oparte na przejrzystości, cyfryzacji i lepszym wykorzystaniu krajowego potencjału surowcowego w interesie państwa.

6. wprowadzenie instytucji złóż antropogenicznych;
7. pełną elektroniczną postępowania koncesyjnych prowadzonych przez organy koncesyjne, wraz z utworzeniem kompleksowego systemu e-koncesje.

Rola państwowej służby geologicznej i instytucji doradczych

Kluczową instytucją wspierającą przygotowanie i realizację Polityki Surowcowej Państwa (PSP) pozostanie Państwowy Instytut Geologiczny – PIB (PIG-PIB), pełniący funkcję państwowej służby geologicznej. Do jego najważniejszych zadań w zakresie wdrażania nowej PSP należeć będą:

- wiodąca rola w realizacji Krajowego Programu Poszukiwań Surowców Krytycznych (KPPSK),
- długoterminowa inwentaryzacja starych hałd i zwałowisk odpadów górniczych i przeróbczych oraz ich badania pod kątem występowania surowców krytycznych i możliwości ich odzysku,
- koordynacja współpracy międzynarodowej w obszarze geologiczno-surowcowym.

Działania te będą spójne z Wieloletnim planem działania państwowej służby geologicznej w zakresie geologii złóż kopalin, który ma zostać przyjęty w IV kwartale 2025 r. Dokument ten będzie również elementem dostosowania

zakresu zadań państwowej służby geologicznej do nowelizowanego Prawa geologicznego i górniczego.

Dodatkowo planowane jest powołanie Państwowej Rady Geologicznej – organu opiniotawczo-doradczego ministra właściwego do spraw środowiska, wspierającego planowanie i koordynację działań państwowej służby geologicznej.

Silna i kompetentna państwowa służba geologiczna to fundament skutecznej polityki surowcowej – łączący wiedzę naukową, doradztwo i praktyczne działania na rzecz bezpieczeństwa zasobowego kraju.

Plan współpracy międzynarodowej

Elementem nowej PSP będzie plan współpracy międzynarodowej w obszarze geologiczno-surowcowym, opracowany we współpracy z innymi resortami – w szczególności z Ministerstwem Spraw Zagranicznych.

Dokument ten powinien uwzględniać szereg kryteriów, takich jak:

- istnienie udokumentowanego potencjału surowcowego, istotnego dla polskiej i unijnej gospodarki,
- stabilność polityczna i wewnętrzne bezpieczeństwo kraju partnerskiego,
- dogodna lokalizacja geograficzna i dobre połączenia z portami morskimi,
- stabilne prawo geologiczno-górniczne, sprzyjające inwestycjom zagranicznym i swobodnemu przepływowi kapitału,
- utrwalone relacje instytucjonalne z lokalną służbą geologiczną i administracją odpowiedzialną za sektor surowcowy,

- istniejące umowy międzynarodowe dotyczące współpracy geologiczno-surowcowej (zarówno bilateralne z Polską, jak i partnerstwa strategiczne z UE).

Skuteczna polityka surowcowa wymaga myślenia globalnego – opartego na partnerstwach z krajami stabilnymi, bogatymi w zasoby i gotowymi do długofalowej współpracy opartej na zaufaniu i wspólnych interesach.

Finansowanie działań w ramach PSP

Niezbędnym i kluczowym elementem wdrażania PSP są stabilne źródła finansowania planowanych działań.

Najprostszą strukturę finansową przewiduje się dla zadań realizowanych przez państwową służbę geologiczną – zarówno tych istniejących, jak i nowych (m.in. KPPSK i CAS – Centrum Analiz Surowcowych). Będą one finansowane ze środków publicznych, częściowo z budżetu państwa, a w większym stopniu ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW) przeznaczonych na zadania z zakresu geologii.

Realizacja projektów strategicznych zgodnych z rozporządzeniem CRMA wymagać będzie – oprócz uproszczeń proceduralnych – zastosowania instrumentów wsparcia finansowego na poziomie Unii Europejskiej, m.in. poprzez Europejski Bank Inwestycyjny (EBI) i Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju

(EBRD). Równolegle rozważa się możliwość utworzenia krajowego funduszu wsparcia projektów strategicznych (np. przez BGK lub PFR).

Z kolei zagraniczna ekspansja surowcowa polskich przedsiębiorstw – zwłaszcza KGHM Polska Miedź S.A. – wymagać będzie wsparcia instytucjonalnego ze strony KUKE i PAIH.

Finansowanie prac badawczo-rozwojowych w zakresie technologii pozyskiwania surowców krytycznych dla UE i kluczowych dla Polski powinno być uzależnione od stopnia dojrzałości tych technologii i realizowane:

- na poziomie unijnym – poprzez program Horyzont Europa, inicjatywy Europejskiego Instytutu Innowacji i Technologii (EIT), w tym EIT Raw Materials i EIT InnoEnergy, a także poprzez uruchomienie projektu Important Projects of Common European Interest (IPCEI) dedykowanego surowcom krytycznym;

Stabilne finansowanie to warunek skutecznej polityki surowcowej – bez długofalowych inwestycji i wsparcia instytucjonalnego nawet najlepsze strategie pozostaną jedynie na papierze.

- na poziomie krajowym – poprzez uruchomienie programu strategicznego NCBR poświęconego technologiom pozyskiwania surowców krytycznych dla UE i kluczowych dla Polski. ■

O AUTORZE

prof. **Krzysztof Galos** – Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Klimatu i Środowiska, Główny Geolog Kraju. Absolwent Wydziału Geologii, Geofizyki i Ochrony Środowiska Akademii Górniczo-Hutniczej im. Stanisława Staszica w Krakowie, doktor habilitowany nauk o Ziemi w dyscyplinie geologia, od 2020 roku profesor nauk ścisłych i przyrodniczych. W latach 2017–2024 pełnił funkcję Dyrektora Instytutu Gospodarki Surowcami Mineralnymi i Energią Polskiej Akademii Nauk. Posiada 35-letnie doświadczenie w obszarze geologii gospodarczej, złożowej i górniczej, gospodarki surowcami mineralnymi, ekonomiki górnictwa, polityki surowcowej i polityki energetycznej. Autor i współautor ponad 270 publikacji naukowych oraz ponad 100 ekspertyz dla Ministerstwa Środowiska, innych ministerstw oraz podmiotów gospodarczych z obszaru geologii i górnictwa.

Partnerzy

